

Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 року № 205 «Деякі питання створення, адміністрування та забезпечення функціонування засобу інформатизації» щодо життєвого циклу засобів інформатизації.

5. Оцінювання дотримання вимог: проводиться ліцензіатами або уповноваженими органами відповідно до наказів Адміністрації Держспецзв'язку від 8 грудня 2025 року № 810 «Про затвердження Рекомендацій з оцінювання дотримання вимог цільового профілю безпеки системи» та від 11 липня 2025 року № 438 «Про затвердження Вимог до юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, які здійснюють оцінювання реалізації цільового профілю безпеки інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних, технологічних систем». Під час оцінки також використовуються методики НД ТЗІ 2.3-025-24 Т1-Т3.

6. Авторизація (НД ТЗІ 2.6-004-21): власник формує авторизаційний пакет та подає авторизаційний лист до Держспецзв'язку для включення до переліку авторизованих систем (Наказ Адміністрації Держспецзв'язку від 11 липня 2025 року № 434 «Про затвердження Порядку ведення переліку авторизованих систем з безпеки»). Для локалізованих одномашинних комплексів діє порядок перевірки за Наказом Адміністрації Держспецзв'язку від 4 вересня 2025 року № 545 «Про затвердження Порядку перевірки авторизаційної документації».

7. Постійний моніторинг (НД ТЗІ 3.6-008-21): безперервний контроль стану безпеки, реагування на інциденти та актуалізація профілів.

Законодавство передбачає три сценарії авторизації: первинна (повний цикл при введенні в експлуатацію); планова (щорічна) (підтвердження чинності звіту, якщо ризики та цільовий профіль не змінилися); позапланова: проводиться при модернізації інформаційної системи або зміні базових профілів; оцінюються лише змінені компоненти. Альтернативою авторизації (крім систем з держтаємницею) є сертифікація системи управління інформаційною безпекою за стандартом ISO/IEC 27001. При виборі між шляхами власник має враховувати фінансову складову. Сертифікат діє 3 роки, але вимагає щорічних наглядових аудитів. Скасування авторизації відбувається у разі порушення термінів перевірок або невиправлення недоліків, виявлених держконтролем.

Отже, запроваджена модель авторизації є життєздатним механізмом, який забезпечує динамічний захист інформаційних активів держави, стимулює розвиток вітчизняних ліцензіатів та інтегрує українську кібербезпеку в світовий технологічний контекст.

Маргара Дмитро Володимирович, викладач кафедри тактичної підготовки навчально-наукового інституту поліцейської діяльності НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Підготовка кадрів для Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану перестала бути виключно питанням професійного навчання або формального проходження освітніх програм. Після початку повномасштабної збройної агресії РФ діяльність поліцейських фактично відбувається в умовах підвищеного ризику, де працівник поліції нерідко першим прибуває на місце події, здійснює евакуацію, приймає участь у бойових діях. У таких умовах особливого значення набуває не лише рівень знань законодавства чи застосування фізичної сили, спеціальних засобів, а насамперед психологічна готовність поліцейського до прийняття швидкого рішення щодо застосування вогнепальної зброї. Саме цей елемент підготовки тривалий час залишався одним із найбільш проблемних у системі професійного навчання, оскільки на практиці поліцейський часто опиняється між необхідністю негайного реагування для захисту життя людей і страхом подальшого переслідування, службових перевірок або негативної реакції керівництва.

Відповідно до положень Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю у випадках, прямо передбачених законом, зокрема: 1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю; 2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю; 3) для звільнення заручників чи осіб, незаконно позбавлених волі; 4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення; 5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; 6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варті, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; 7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського; 8) для примусового припинення польоту безпілотного повітряного судна, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що таке судно використовується для вчинення правопорушення або становить загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського, шляхом пошкодження чи знищення безпілотного повітряного судна та/або складових частин безпіотної авіаційної системи.

А також застосування вогнепальної зброї без попередження допускається: при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї; у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей; якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу; якщо особа чинить збройний опір; для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю. Крім цього, поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Нормативна база у цій частині є достатньо деталізованою та загалом відповідає міжнародним стандартам щодо застосування сили правоохоронними органами [3]. Але немає чітко прописаного – що саме є збройний напад. На мою думку, у випадку, коли особа, яка не вчиняє агресивні дії, стоїть чи рухається зі зброєю стволом вниз наприклад – поліцейський направляє готову до пострілу зброю на особу з вимогою кинути зброю негайно або підняти руки дороги з широко розкритими пальцями. Якщо ствол зброї ймовірного правопорушника міняє положення від початкового - поліцейський має стріляти на ураження.

В інших випадках якщо тричі вимога кинути зброю не виконується – стріляти на ураження. Демонстрація зброї у цих випадках має бути прирівняна до збройного нападу. Також зброєю вважати необхідно будь-який колючо-ріжучий предмет, зокрема кухонний ніж, за допомогою якого можна вбити чи поранити людину.

Значна частина поліцейських сприймає застосування та використання зброї не як гарантований законом інструмент захисту громадян і власного життя, а як потенційне джерело майбутніх кримінальних проваджень, дисциплінарних стягнень та суспільного тиску. У результаті працівник поліції часто вагається навіть у ситуаціях очевидної небезпеки, коли зволікання може призвести до загибелі людей [1].

Проблематика ускладнюється тим, що оцінка правомірності застосування зброї нерідко здійснюється особами, які не мають практичного досвіду роботи в екстремальних умовах або не розуміють специфіки прийняття рішень у стресовій ситуації. На практиці після факту застосування зброї поліцейський майже автоматично стає об'єктом перевірок, допитів та службових розслідувань, навіть у випадках очевидної правомірності його дій. Формально такий контроль є необхідним елементом гарантій законності, однак у професійному середовищі формується переконання, що система більше орієнтована на пошук порушень з боку поліцейського, ніж на об'єктивну оцінку реальної ситуації. Особливо гостро це проявляється у випадках, коли керівництво, працівники Головної інспекції Головних управлінь Національної поліції, працівники Управління внутрішньої безпеки, представники органів прокуратури оцінюють ситуацію вже після завершення події, маючи можливість спокійного аналізу відеозаписів та документів, тоді як поліцейський під час інциденту мав лише секунди для прийняття рішення в умовах стресу, фізичної небезпеки та обмеженості інформації [2].

У багатьох випадках це породжує явище так званої пасивної моделі реагування, коли працівник поліції свідомо уникає активних дій через страх юридичних наслідків. Наслідком стають випадки несвоєчасного застосування зброї, втрата контролю над ситуацією, поранення або загибель як самих поліцейських, так і цивільних осіб. Особливо небезпечним є те, що така модель поступово закріплюється на рівні професійної культури. Молоді працівники, спостерігаючи реакцію системи на випадки застосування зброї, часто приходять до висновку, що безпечніше уникати рішучих дій навіть у межах закону. У результаті надані державою повноваження не реалізуються через відсутність упевненості у підтримці законних дій поліцейського.

У цьому аспекті особливого значення набуває саме психологічна підготовка кадрів. Традиційно система підготовки в закладах із специфічними умовами навчання значну увагу приділяє вогневій та тактичній підготовці як спеціальних важливих навчальних дисциплін: різних положень при стрільбі, пересуванню зі зброєю, знанню матеріальної частини зброї, дотриманню заходів безпеки, а також правомірності застосування чи використанню вогнепальної зброї. Водночас недостатньо уваги приділяється психології прийняття рішень у критичних ситуаціях. Поліцейський повинен бути готовим не лише фізично застосувати зброю, а й психологічно усвідомлювати межі законного примусу, оцінювати рівень загрози та діяти впевнено в межах наданих законом повноважень [4, с. 46–49].

Важливою проблемою є розрив між навчальними моделями та реальною практикою служби. У багатьох випадках підготовка будується на формальному відпрацюванні алгоритмів без моделювання складних психологічних ситуацій, які виникають під час реального застосування зброї. Недостатньо використовується сценарний підхід, тобто із застосуванням симуляційних вправ, коли курсант або діючий працівник поліції змушений приймати рішення в умовах невизначеності, агресії, дефіциту часу та психологічного тиску. У країнах, де правоохоронна система тривалий час функціонує в умовах війни, підвищеної терористичної загрози або високого рівня небезпечних ситуацій, значна частина професійної підготовки побудована саме на розвитку стресостійкості та психологічної готовності до застосування сили.

Окремої уваги потребує проблема професійної відповідальності керівного складу. Керівник підрозділу повинен не лише контролювати законність дій підлеглого, а й формувати у працівників

розуміння того, що законне застосування зброї є не порушенням, а виконанням службового обов'язку. Проте на практиці часто спостерігається протилежна ситуація, коли після резонансних випадків основна увага приділяється мінімізації репутаційних ризиків для органу поліції, а не підтримці працівника, який діяв у межах закону. У результаті працівники починають орієнтуватися не на критерії законності та необхідності, а на прогнозування реакції керівництва чи органів досудового розслідування [4, с. 50–52].

Не менш важливим є питання після стресової підтримки поліцейських. Застосування вогнепальної зброї навіть у повністю законних випадках є серйозним психологічним навантаженням. У багатьох працівників після таких подій виникають тривожні стани, емоційне виснаження або страх повторного потрапляння в подібну ситуацію. Відсутність належної системи психологічної реабілітації призводить до професійного вигорання та втрати впевненості у власних діях. Саме тому система підготовки кадрів повинна охоплювати не лише етап первинного навчання, а й постійний психологічний супровід поліцейського під час проходження служби.

Отже, проблематика підготовки кадрів Національної поліції України сьогодні безпосередньо пов'язана із загальним рівнем безпеки держави та довірою суспільства до правоохоронної системи. Поліцейський, який не впевнений у підтримці законних дій державою, не може ефективно виконувати свої функції у кризових ситуаціях. Саме тому реформування професійної підготовки повинно бути спрямоване не лише на вдосконалення спеціальних навичок, а й на формування професійної впевненості, стресостійкості та чіткого розуміння меж законного застосування сили. Крім цього потрібно вносити зміни у нормативно-правові акти за для особистої безпеки поліцейського та щоб практичне виконання даних норм закону дійсно було на стороні захисту правоохоронців-поліцейських. Лише за таких умов поліцейські зможуть діяти своєчасно та рішуче, коли від їх рішення залежить життя людей, а сама система підготовки кадрів відповідатиме сучасним викликам безпеки, які постали перед Україною.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 січ. 2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0260-16>
3. Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials : adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 27 August – 7 September 1990. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>
4. Боровик М. О., Надутий А. В., Лукін Б. П. Визначення компонентів психофізичної готовності поліцейських до застосування табельної вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 44–55.

Матвієнко Микола Вікторович, начальник ГУНП в Донецькій області

ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нині наша держава перебуває в надскладних умовах протистояння збройній агресії РФ, яка руйнує нашу економіку, інфраструктуру, знищує населення й окупує території. Україні для ефективного опору країні-агресорці необхідна суттєва кількість різноманітних ресурсів, у забезпеченні якими активно допомагають міжнародні партнери. Але значний обсяг допомоги – як матеріально-технічної, так і фінансової – привертає увагу осіб, які прагнуть протиправно збагатитися. Тому питання протидії економічній злочинності в умовах воєнного стану набуває дедалі більшої актуальності. Водночас ефективно протидіяти протиправним діям без чіткого розуміння детермінант, які їх зумовлюють, неможливо.

Будь-який вид злочинності формується під впливом сукупності різноманітних факторів, що динамічно змінюються через зовнішні обставини. Наразі визначальними є війна та спричинені нею деструктивні процеси, зокрема в економіці. Детермінантам притаманний як суб'єктивний, так і об'єктивний характер. До першої групи детермінант належать чинники, пов'язані з людським фактором, а до другої – явища, зумовлені глобальними економічними та геополітичними процесами. Очевидно, що окремі детермінанти утворюються безпосередньо поведінкою людини, а інші – виникають під впливом об'єктивних чинників, які не залежать від людського фактора.

В умовах воєнного стану значна частина об'єктивних факторів набула нових характеристик через руйнування економічної інфраструктури, втрату людського потенціалу та перебудову логістичних ланцюгів. Водночас детермінанти кримінальних загроз у сфері економіки переважно мають суб'єктивний характер. Саме цілеспрямована діяльність людини призводить до виникнення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів у досліджуваній сфері.